

Izhaja vsak četrtek popoldne.

V slučaju praznika dan poprej.

Cena:

za en mesec	Din.	4
za četrt leta	"	12
za pol leta	"	24

Posamezna štev. stane 1'25 Din.

Uredništvo:

Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6/III.

Rokopisi se ne vračajo.

Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

PRAVICA

GLASILO KRŠČANSKEGA DELOVNEGA LJUDSTVA

Inserati, reklamacije in naročnina na upravo „Jugoslovanska tiskarna“, Kolportažni oddelek, vhod s Poljanskega nasipa 2.

Inserati se računajo
: po dogovoru. :

Belgrad, 20. aprila.

Predno bodo te vrstice dosegle čitatelje „Pravice“, se utegne politični položaj v Belgradu že razčistiti, morada dotlej dobimo celo že novo vladno. Zato nima smisla pisariti o dnevnih političnih dogodkih, ki se pri reševanju takih vladnih kriz vedno menjajo in ponavljajo. Važnejše bo, da pogledamo stvari do dna in najdemo vzroke sedanjih razmer.

Slovensko ljudstvo ni kmalu kedaj tako enodušno stalo za svojimi poslanci, kakor danes. Bilo je malo takih pojavov v naši zgodovini, da bi bile tako ogromne mase slovenskega ljudstva skoro enoglasno dale svojim poslancem na pot tako enotno naročilo: avtonomijo! Pri zadnjih volitvah je v vseh prečanskih krajih zmagala zahteva po avtonomiji, politični, gospodarski in socialni ter kulturni samostojnosti. Prav posebno očito pa je ta misel zavladala na Slovenskem in Hrvatskem. Srbijancem so se 19. marca odpirale oči od začudenja: Kaj pa pravzaprav hočejo prečani od nas? Odgovora pa na to vprašanje še niso dobili. Iz svojega časopisa ga ne dobe, parlament pa počiva, ker se rešuje vladna kriza. Zato naši poslanci še niso prišli v položaj, vladna kriza. Drugi pa stoji pod vplivom liberalnega časopisa ter se zgražajo, češ da slovenski poslanci hočejo doseči amputacijo, to je odcepitev Slovencev od države ter priklopitev k Italiji. Če jim poveš, da ni res, ampak da gre le za avtonomijo, ti odgovore: Ja, to je pa pametno. In vendar bodo že zopet jutri našli Jutrovi frazi o amputaciji. Take ljudi je treba trajno opozoriti, da vedo, za kar gre. Druga leka za nje ni, ker niso sami krivi, če jim možgani tako slabo delujejo.

Pečati pa se hočem s prvimi, ki menijo, da socialne zahteve delavstva z bojem za avtonomijo nimajo nič opraviti. Tem bodi v odgovor to-le: Kdor misli, da bo socialno vprašanje rešeno, kakor na Ruskem tudi pri nas, z eno samo potezo, ta ima morebiti prav, če ga boji za avtonomijo nič ne briga. Če pa bo ta njegova misel njemu in njegovim tovarišem socialen in gospodarski položaj izboljšala, je drugo vprašanje. Mislim, da se socialno vprašanje ne bo rešilo samo z mislimi, ampak tudi z dejanji. Socialna zakonodaja, ki naj bo v korist delavstvu, pomeni taka **dejanja**. Socialne postavbe pa ne nastanejo same po sebi, ampak so plod potreb, izvirajo iz kulturne, socialno-gospodarske in politične stopinje ljudstva, kateremu so namenjene. Ta kulturna stopinja pa je v naši sedanjosti državi preveč raznolika, da bi mogli govoriti o enotni socialni zakonodaji. Trdim nasprotno, da so kulturne in socialne razmere v Srbiji. Črni gori in drugod na jugu tako različne od naših, da ne bo v doglednem času mogoče najti enotne podlage za skupne socialne zahteve, ki bi v enaki meri ustrezali zahtevam vseh.

Vzemimo Srbijo in Srbijance! Kdor živi le en dan v Belgradu, bo takoj opazil velikansko razliko med posameznimi sloji. Nisem še videl na majhnem koščku zemlje toliko noblesse, elegance in potratnosti ter revščine in zavrtlosti obenem. Slojna razlika med buržoazijo — belgrajsko čaršijo ter med srbijanskim delovnim ljudstvom je naravnost strašna. Podobno je drugod. Inteligenca je francosko izobražena, ljudstvo pa je nepismeno ter kot tako v rokah svoje inteligence, katera po veliki višini vzdržuje prevlado čaršije nad svojim ljudstvom in nad nami — prečani. Za nedogledni čas bodo Srbijanci merodajno soodločevali v vseh naših postavah centralistično sklenjenih in izvajanih. In zato bo naše delovno ljudstvo še nedogledno dobo podvrženo diktatu belgrajske čaršije — kapitalistov, ki bodo z isto verno izjemali nas kakor lastne svoje brate. Mi se danes pritožujemo in tarnamo, kaj bomo počeli šele čez par let, ko bo prišlo nad nas vse, kar leži nad srbijanskim ljudstvom! Pa naj govore uradne številke!

Trošarinski davek je gotovo socialno krivičen. Toda ima to dobro stran, da saj deloma v številkah kaže kulturno in socialno stanje prebivalstva. Tega trošarinskega davka se je od 1. 8. do 1. 12. 1922 plačalo v Srbiji na osebo 22 par. v Črni gori se sploh ni plačeval, v Bosni je prišla 1 para na 10 oseb, pri nas pa je na osebo prišlo 483 dinarjev. Ali razumete to velikansko razliko? Ali sedaj veste, kaj so centralistične finančne postavbe za nas? Ali sedaj veste, zakaj mora naš železničar in naš javni nameščeneec stradati? Itd. In sto drugih vprašanj nam rešujejo te številke!

To je le odlomek iz cele vrste podatkov! V takem položaju so tudi centralistične socialne postavbe nemožne! Zato moramo iti v boj za avtonomijo še dalje, ne

pdnehati, ne kolebati! Ne lovimo krmarev v zraku, ampak ustvarjamo trdno podlago zdravemu socializmu in gospodarskemu razvoju našega ljudstva za bodočnost! To je smisel boja za avtonomijo. Da je ta boj obenem socialni boj, nam pa najbolj dokazuje vpitje slovenskih, hrvatskih in srbijanskih izkoriščevalcev proti avtonomiji! Zato ne odnehamo! Treba je odločnosti in strnjene vrste. Vse drugo je voda na mlin antisocialnim elementom ter v škodo delovnega ljudstva. Fr. K.

Prvi maj.

Prvi maj nas spominja vsako leto na pomladno preorojenje v naravi. Vse mlado in staro zapusti svoja zimska bivališča in liti v prosto naravo vživat novo življenjske mladosti. Kdo bi se ne veselil meseca, ko vzame slovo neprijetna zimska doba in iz zemlje pogledajo pomladanske cvetlice s svojimi drobnimi glavicami?

Nekaj sličnega pomena ima prvi maj za delavstvo. Tudi nas budi prvi majnik iz zimskega življenja k novemu prerojenju. Otrsimo se svoje zimske brezbrčnosti in otopenosti, premagajmo samega sebe in stopimo na plan kot novi delavci na splošen blagor vsega, kar trpi pod težko odejo razrušenih povojnih razmer. Žalostna je zimska slika današnjega časa. Koliko trpljenja je samo za obstanek življenja, koliko zdravja se zapravi po zaduhlih nečloveških stanovanjih, nešteto solz se potoči ob preranih grobovih očetov, kateri so žrtvovali sami sebe za borbo življenja. Ali nas ne pretrese ta slika v dnu srca? Ali se nam ne bo v srcu porodila želja, da razčistimo te razmere, da pripomoremo trpečim do kruha, vrednega njihovega življenja, da podaljšamo življenje tistim, kateri so primorani zapravljati svoje zdravje po nesnažnih stanovanjih, da preprečimo solze otrokom, kateri gledajo do kosti izmozganega svojega očeta in s trepetom v srcu čakajo, kdaj jim pade edina opora v njihovem življenju!

Ali bomo res pustili, da vladajo še v nadalje take nečloveške razmere in brezvestne pijavke, presite razkošnega življenja še v nadalje obhajajo svoj kruti ples nad človeškimi žrtvami. Ne! Klič nas prvi maj k novemu življenju, kot veliki klicar narave. Prebudimo se iz zimskega spanja in s prerojeno delavnostjo stremimo za ciljem, da iz današnjih razmer prikažemo svoje glavo cvetlice, oznanjevalke vsem trpečim nove pomladi družabnega razmerja.

Prvi majnik naj nam bo tudi naznanilec samozvesti. — Ni se omehčalo srce kruti zimski burji, da bi iz ljubezni odnehala s svojo brezsrčnostjo, ampak je narava sama premagala svojega tlačitelja. S silo pomladanskega solnca se je uničila sila zime. Na dan prvega maja naj bo zato res sklep, da ne bomo čakali s prekrizanimi rokami zboljšanja žalostnih razmer. Moč prerojenja je v nas samih in potom naše moči bomo doživeli res naš prvi majnik. Zato tovariši na delo! S. Z.

Tajništvo J. S. Z. Vse skupine naj nemudoma odgovore, katere se tega niso storile, na našo okrožnico, da bomo poskrbeli pravočasno za govornike, da ne boste kje ostali brez njega!

Proslava 1. maja v Celju. Krščansko socialno delavstvo v Celju bo proslavilo letos 1. maj s sledečim sporedom: 1. Zjutraj ob 5. uri budnica železničarske godbe po mestu. 2. Ob 8. uri zbiranje delavstva, na vrtu hotela Beli vol. 3. Ob pol 9. uri manifestacijski obhod po mestu in pohod na Babno. 4. Ob 9. uri sv. maša v kapeli na Babnem. 5. Po sv. maši zborovanje delovnega ljudstva. 6. Po zborovanju skupen odhod v mesto, kjer se zaključijo dopoldansko slavlje. — Popoldne. 1. Izlet v celjsko okolico na Babno. — Udeleženci izleta se deloma zbirajo ob 2. uri pri Belem volu. Ob pol 3. uri odhod izletnikov z godbo na Babno. 2. Od 3. ure naprej je na vrtu gostilne g. Janča na Babnem prijateljska prosta zabava z godbo in različnim zanimivim sporedom. Pri vseh točkah sporeda, dopoldne in popoldne sodeluje polnoštevilna železničarska godba iz Celja. Tovariši, tovarišice! Naša dolžnost je da dostojno proslavimo naš praznik! Vsak sam je dolžan, da skrbi za red in disciplino v sprevedu in pri celi proslavi. Vsak član in članica naše organizacije iz Celja in okolice mora ta dan v naše vrste in vsak naš somišljenik kateri čuti z nami, se nam mora pridružiti, da skupno manifestiramo za naše ideje in pravice! Vljudo so vabljeni tudi tovariši sosednjih skupin! Na našo popoldansko prijateljsko zabavo pa vabimo vse, kateri so dobre volje.

Pokrajinsko tajništvo Jug. strok. zveze v Celju.

Hrastnik. Vsi člani in prijatelji našega pokreta se vabijo na proslavo 1. maja, ki jo priredi Strok. zveza rudarjev na sv. Planini. Proslave se bo udeležil in govoril na njej tov. **dr. Gosar.**

Zagorje. Naša skupina bo letošnji 1. maj proslavila kakor običajno na sv. Planini. Ob 5. uri bo sv. maša, potem pa veliko zborovanje in prosta zabava. Vsi prijatelji so vabljeni.

Trbovlje. Strokovna zveza rudarjev, skupina Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, bo proslavila 1. maj kakor običajno na sv. Planini. Spored je sledeči: Ob 9. dop. sv. maša s kratkim govorom, na to se vrši veliko zborovanje. Govoril bo med drugim tudi tov. **dr. Gosar.** Po govoru je prosta zabava s petjem, deklamacijam i. t. d. Ob 2. pop. je odhod v društvene prostore, kjer bo ljudski koncert. — Za trboveljske izletnike je odhod na Sv. Planino iz Trbovelj ob 6. uri zjutraj. Zbirališče: »Društveni dom«. V slučaju slabega vremena odpade izlet na sv. Planino, sv. maša se bo pa brala v tukajšnji farni cerkvi, potem bo pa shod v dvorani »Društveni doma«. Vsi člani in prijatelji krščanskega delovnega ljudstva se tem potom uljudno vabijo na udeležbo našega majskega slavlja.

Skupina S. Z. T. D. na Jesenicah praznuje prvi maj z sledečim sporedom: Zjutraj blidinca (godba). Ob 9. uri sv. maša, po maši shod v Bel. domu. Tovariši, pokažimo, da se zavedamo praznika, ki je povsem posvečen delavstvu. Odbor.

Rajhenburg. Skupina strokovne zveze rudarjev v Rajhenburgu praznuje delavski praznik prvi maj sledeče: Ob 8. uri sv. maša za rudarje, pri podružnici sv. Janez na Senovem, po maši izlet na Dovško in tam sestanek rudarjev. Pridite vsi! Vabi odbor.

Brenceli.

Sramotni oder v gledališču.

V prejšnjih časih so imeli na Angleškem zelo hudo kazen za oderuhe, goljufe, navijalce cen itd. Pripisovali so ji velik vzgojni uspeh. Dotičnika so namreč postavili na sramotni oder, da ga je lahko videl vsak. To kazen so uporabljali tudi na Nemškem in Francoskem za pijance. Ponoči so jih polovili, potem pa dejali v odprto kletko in drugi dan so bili izpostavljeni javnemu sramotnjenju.

Koncem 18. stoletja je živel v Londonu glasovit oderuh, Wingate mu je bilo ime. Tem nevarnejši je bil, ker je bil zelo previden. Končno so ga vendar spravili pred sodnika. Ves London se je že veselil, da ga bodo obsodili, a bilo je prezdaj. Odvetniška umetnost in hladnokrvno izrečena kriva prisega sta ga rešila pred sramotnim odrom. Bil je celo tako predrzen, da je prišel še isti večer v eno najprednjih lož James Foote — jevega gledališča in se ni prav nič zmenil za prezirljive besede in zbadljivke občinstva.

James Foote, eden najslavnejših angleških igralcev, je oderuha zagledal, se takoj prijel za nos in rekel svojemu soigralcu:

»Ali imate morebiti ščepec njuhalnega tobaka pri sebi?»

Začuden ga je igralec gledal.

»Škoda, škoda!«, je govoril Foote po svoje naprej. »takoj bi po krivem prisegel, da smrdi tukaj strahovito po gnilih jajcih, pravtako kakor če bi se nahajal v gledališču nekdo, ki je ravno prišel s sramotnega odra in so ga kamnali s smrdljivimi jajci.«

Izzivalno je pri teh besedah gledal oderuha, ljudje so ga razumeli, nastal je grozen vrišč in trušč in Wingate je komaj ušel. Kmalu potem je izginil iz Londona za zmeraj.

Liebkecht in redovi.

Liebkecht je bil znani voditelj skrajne levice nemških socialistov. Debatirali so nekoč o izvozni carini in zastopnik pruske vlade je izvajal, kaj vse vsebuje izraz »igrača«. Rekel je: »Igrače so predmeti iz lesa, kovine, pisanih trakov in druge podobne stvari, s katerimi se otroci zabavajo.«

Nato je Liebkecht zaklical: »Potem, prosim, zapišite tudi redove med igrače!« — Je imel pač prav.

Liszt in Angležinja.

Komponista Liszt je obiskala angleška dama in mu je hotela nekaj igrati, kar mu ni prav nič dopadlo. Komaj je začela, že jo je prekinil, ji dejal roke proč od tipk in ji rekel: »Ljubi moj otrok, zakaj pa zopet pri našate take stvari?»

Dama mu je poljubila roko in mu dejala: »Saj to vendar ni slaba glasba.«

Liszt se je smehljaj in rekel: »Resnično, slaba glasba to ni, kajti to sploh ni nobena glasba.« Dr.-r.-

Zadružništvo.

Konsumno zadružništvo na Angleškem in v Nemčiji.

Zadnjič smo govorili o tem, da je domovina konsumnega zadružništva na Angleškem, kjer so v mestu Ročdal poleg Menčestra takozvani »ročdalni pionirji« ustanovili leta 1844 prvo konsumno združbo. Zato je razumljivo, da se je v svoji domovini, na tleh, na katerih je zraslo, konsumno zadružništvo tudi najbolj razvilo. Sicer je konsumno zadružništvo razširjeno danes med

delavstvom vseh kulturnih držav, vendar je Anglija po številu in moči kons. društev kakor tudi po višini obratov prva med državami. Po statistiki iz leta 1914 je bilo na Angleškem 1385 konsumnih zadrug s 3.054.000 članov. To znači 264 zadrugarjev na 1000 prebivalcev. Po statistiki iz l. 1916 je bilo v konsumnih društvih na Angleškem že včlanjeno 3.265.000 članov. Ako računamo na vsakega člana štiri - člansko družino, pridemo do rezultata, da je konsumno združništvo preskrbovalo 13.060.000 prebivalcev Anglije t. j. približno eno tretjino celokupnega prebivalstva Velike Britanije, odštevši Irsko, kjer je razvoj konsum. zadrug neznan. Vse angleške konsumne zadruge so tudi po povprečnem številu svojih članov najmočnejše, ker povprečno število članov na konsumno društvo znaša 2.200. Med njimi je celo 70 zadrug, ki štejejo nad 10.000 članov, ena izmed njih celo 63.000 članov t. j. konsumno društvo v Lidsu. Tudi po številkah poslovnega prometa so angleška konsumna društva na prvem mestu in so v l. 1914. prodala svojim članom za 2.200 milijonov frankov blaga, tako da pride na vsako zadruho 1.600.000 frankov prodanega blaga. Povprečno je torej na Angleškem vsak član konsuma v l. 1914 kupil za 372 frankov blaga pri svojem konsumnem društvu (na Francoskem le za 365 frankov). Te izredno visoke številke prometa izvirajo od tod, ker angleška konsumna društva ne prodajajo samo kolonijalnega blaga, ampak sploh vse blago in potrebščine, ki jih potrebuje delavčeva družina. Drugič značijo te visoke številke, da vlada med člani teh konsumnih društev disciplina in da res vse potrebščine kupujejo pri svojih zadrugah.

Nemčija je sicer domovina kreditnega združništva, vendar se je tudi konsumno združništvo na Nemškem kmalu in hitro razvilo, tako da je Nemčija danes glede moči konsumnega združništva takoj za Anglijo. Po statistiki iz l. 1914 je Nemčija štela 2375 konsumnih društev s približno 2 milijona članov tako, da pride na 1000 prebivalcev približno 120 članov konsumnih društev. V istem letu so ta konsumna društva prodala za okrog 700 milijonov frankov blaga. Tudi v Nemčiji so razširjena konsumna društva z velikim številom članov in šteje n. pr. konsumno društvo v Hamburgu 79.000 članov, v Lipskem 65.000 in društvo v Breslavi dosega celo 100.000 članov, tako da je to največje konsumno društvo na svetu. Promet nemških konsumnih društev ni tako velik, ker mnoga izmed njih ne prodajajo vsega blaga in vseli potrebščin, temveč se jih mnogo omeji na prodajo kruha in kolonijalnega blaga. Povprečno znaša višina blaga, ki ga je kupil vsak član pri konsumni zadrugi, le 384 frankov.

Med vojno konsumno združništvo v Nemčiji pa tudi na Angleškem ni zaostalo, temveč se je proti pričakovanju še bolj razširilo. Dasi je bilo skoro vse odraslo prebivalstvo v vojujočih državah mobilizirano, vendar razvoj in promet konsumnih društev ni padel iz razloga, ker so oni, ki so ostali doma, več konsumirali vsled ugodnejših plač, ker so večino blaga mogli dobivati le potom konsumnih društev in ker je bilo prebivalstvo vspricho skakanja cen na trgu veliko bolj navezano na konsumna društva.

Tobačno delavstvo.

Delavstvo tobačne tovarne v Ljubljani se že dolgo časa bori za svoj obstanek. Monopolna uprava mu je prava mačeha in dosledno zavrača njegove opravljene zahteve. V preteklosti je pristala samo na malenkosti, pa še te so morali izbojevati poslanci Jugoslovanskega kluba, ki edini so se zavzemali tudi za monopolno delavstvo, medtem ko so imeli socialdemokratski poslanci druge skrbi. To borbo monopolnega delavstva v Ljubljani so sodelile organizacije v ljubljanski tovarni sporazumno. Toda socialdemokratom ta sporazum ni bil dovolj in so začeli loviti delavstvo, ki je bilo organizirano v »Strokovni zvezi tobačnega delavstva« z vsemi mogočimi sredstvi na svoje limanice, da bi našo organizacijo razbili; jezilo jih je pač, da je bila njihova

organizacija v manjšini. S tem svojim ruvanjem so dokazali, da jim je za dobrobit delavstva bore malo, ker bi sicer ne bili razbili sporazumnega delovanja, ampak da jim gre samo za svojo socialdemokratsko organizacijo. Ne bi tega niti ne omenjali, ako ne bi bil »Delavec« v št. 13. začel hujskati proti naši organizaciji, mesto da bi se pridružil akciji, ki jo je iznova započela »Strokovna zveza tobačnega delavstva«. Sami ne storijo nič, potem pa še polena mečejo pod noge organizaciji, ki se trudi za delavstvo, in zasmehuje »novopečene poslance«, ki hočejo vse svoje sile zastaviti za monopolno delavstvo, mesto da bi jim bili za to dobro in hvalevredno delo hvaležni. To je pravo izdajalstvo nad interesi delavstva in pri monopolni upravi se morajo smeati, ko vidijo, kako socialdemokratska organizacija vpada v hrbet Strokovni zvezi tobačnega delavstva, mesto da bi se njeni zahtevi pridružila v celem obsegu.

Strokovna zveza tobačnega delavstva je imela 10. t. m. svoj članski sestanek, na katerem so bile soglasno sprejete te-le zahteve delavstva do monopolne uprave: 1. Mezde delavstva naj se uredijo, da bodo odgovarjale danes predvojnimi plačam z 20% poviškom. 2. Za delo na Vidovdan, ki je državni praznik, se zahteva doplačilo še ene dnevnice plače za vse delavstvo, ki je delalo. 3. Delavstvo vztraja na svoji zahtevi, da se uredi zopet tedensko izplačevanje med mesto dekadnega. 4. Za nabavljajočo zadruho vplačani prispevki naj se že vrnejo tudi tobačnemu delavstvu. 5. Na delj časa uslužbene delavce in delavke v tovarni se naj ozira pri dodeljevanju lažjega dela in naj imajo v tem oziru prednost pred onimi, ki so delo v tovarni še-le nastopili. Delavci in delavke, ki so že dve leti ali več v tobačni tovarni, se naj nastavijo kot stalni. Vse te zahteve so tako opravičene, utemeljene samoposebi, da delavstvo po vsej pravici vztraja na njihovi izpolnitvi in smatra za vneboupijočo krivico, ako se mu ne izpolni. Monopolna uprava gleda pač na čim večje dohodke in zvišuje cene, toda delavstvo od tega ni prav nič deležno in čim bolj se dvigajo cene življenjskim potrebščinam, tem manj se uprava zmenja za delavstvo. Uprava se menda zanaša na to, da je delavstvo samo brez moči proti tej brezpravnosti, tem bolj ko vidi, da socialdemokratska organizacija, ki sama nič ne naredi, še hujska proti Zvezi tobačnega delavstva. Toda delavstvo, ki je organizirano v socialdemokratskem Savezu in je bilo od svojih voditeljev prignano na naš shod, da bi delalo zgago, se je — naravno — z vsem povdarmom pridružilo našim zahtevam in je začelo tudi spregledovati, kako ga njihovi voditelji vodijo za nos. Upamo pa tudi opravičeno, da bodo naši poslanci tehtno podprli naše minimalne zahteve in izprašali vladi vest, ki ima denarja dovolj za vse mogoče ljudi in stvari, samo za tiste, ki ji delajo visoke monopolne dobičke, ga nima. Delavstvo zna to potrebno oporo in podporo ceniti in bo poslancem za njihov trud hvaležno.

Dne 13. t. m. je šla deputacija Strokovne zveze tobačnega delavstva k ravnatelju okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani, kjer je predložila prošnjo, da bi se hranarina izplačevala v tobačni tovarni. Ravnatelj je pristal na to s pogojem, da pošlje ali tovarna ali pa delavstvo določi enega, ki bo šel vsakokrat hranarino (bolniško podporo) iskat k okrožnemu uradu, da se bo nato razdelila v tovarni. S tem je prihranjen pot delavstvu, olajšano pa tudi okrožnemu uradu, odnosno poslovalnici pri izplačevanju.

Za delavstvo tobačne tovarnice v Ljubljani. Tov. poslanca Gostinčar in Kremžar sta izročila upravi monopola v Belgradu spomenico ljubljanskega tobačnega delavstva za izboljšanje njihovega gmotnega položaja ter jo vsestransko utemeljila in priporočila. Zastopnik uprave monopola je spomenico sprejel in izjavil, da se bo obravnavala takoj, ko dojdejo še zahteve iz nekaterih drugih tovarnic. Kakor nam poroča Zveza tobačnega delavstva, bodo v kratkem predložene upravi monopola tudi spomenice nekaterih tobačnih tovarnih iz drugih krajev države, ki se bodo krile z zahtevami ljubljani-

skega tobačnega delavstva, zato je upanje, da bo ta stvar čimprej ugodno rešena.

Za upokojece tobačne tovarnice sta posredovala pri upravi monopola minuli teden posl. tov. Gostinčar in Kremžar. Zastopnik uprave monopola je poslancema izjavil, da je spomenico vpojoencev že sprejel ter zagotovil, da se uvideva skrajno bedni položaj tobačnih upokojecev, vsled česar se že razmišlja, kako bi se dal njihov položaj izboljšati, vendar pa ni mogoče kaj konkretnega ukreniti za nje, dokler ne bo v parlamentu sprejet novi proračun, ki bo moral obsegati izdatno vsoto v ta namen.

Proti odpustu delavk. Dne 24. t. m. se je vršil sestanek tob. delavstva organiziranega v Strokovni zvezi tobačnega delavstva, na katerem se je sprejela naslednja resolucija, ki se je odposlala monopolu ter obnem odala poslancem v postopanje:

Delavstvo tobačne tovarne organizirano v Strokovni zvezi tobačnega delavstva energično protestira proti nameravanemu ponovnemu odpustu 60 mladih delavk, kljub opetovani obljubi, da bodo lani odpuščene zopet sprejete nazaj in da se ne bo izvršil nikak nov odpust več.

Delavci! delavke! strnite Vaše vrste!

Nabirajte za tiskovni sklad »Pravice«!

S.:

Slovenski kmet in industrija.

II.

Slovensko poljedelstvo je torej v svoji današnji obliki obsojeno na neizogibno propadanje in smrt in vzdržati, odnosno celo razviti se more le živinoreja, ker ima za to tudi vse naravne pogoje, zlasti dobre planinske pašnike, ki jih pa tira današnji režim tudi v vedno večji propad. Glede na to je seveda jasno, da se mora naš kmet že danes prav resno pečati s tem svojim življenjskim vprašanjem ter iskati potov, po katerih bi si ne rešil zgolj gole kože, temveč tudi klobuk in suknjo.

Katera je ta pot? Po našem mnenju edino ta, da se slovensko kmetijstvo čim najbolj industrijalizira. Že pred vojno je bilo opaziti, da je jedel naš kmet cenejši kruh, če je moko kupil, kot pa če jo je pridelal na lastni njivi. Glede na to je tudi produkcija žita pri nas zadnji dve desetletji pred vojno stalno nazadovala in se je dvignila šele med vojno zopet. Kmet je začel zasejevati svoje njive vedno bolj z deteljo, da je dvignil s tem živinorejo.

Pa tudi živinoreji so seveda stavljene gotove meje in more pomnožiti kmet svoje repe le do določenega števila, preko katerega glede na zimsko prehrano ne more.

Kaj torej s preostalimi njivami. V okolici velikih mest ali večjih tovarniških središč si glede tega ni treba preveč beliti glave, kajti v tem primeru donaja kmetu prav lepe dohodke zelenjava, s katero polni mestne trge. Toda takemu vrtnarstvu v ožjem pomenu besede se pa ne morejo posvetiti oddaljenejši kraji, zato ta panoga niti v poštevek ne pride za več kot deset desetih slovenskega kmečkega ljudstva. Ti morejo iskati svoje rešitve zgolj v pridelovanju industrijskih rastlin.

Če pogledamo na našo Slovenijo, tedaj opazimo že na prvi hip, da je najbogatejši slovenska pokrajina — Savinska dolina. Zakaj? Kdor se je kedaj peljal iz Celja proti Sošanju, je videl na obeh straneh železniške proge cele gozdove dolgih, z bujnim zelenjem ovitih drogov. Kaj je bilo to? Hmelj! Vsa Savinska dolina se že par desetletij peča z intenzivnim hmeljarstvom in ravno to jo je gmotno tako visoko povzdignilo, da je danes brezdvomno najbogatejša in naprednejša slovenska pokrajina. Isto smo opazili, pred vojno v ljubljanski okolici, ki ima izredno ugodna tla za pridelovanje hmelja. Med Ljubljano in ljubljanskim pokopališčem je bilo pred vojno

Listek.

Leta 1930.

(Dalje.)

Opotekajočih korakov izstopi Korene pred »Hotelom Hajduka Veljka« na Prihičevičevi promenadi iz avtomobila in odide takoj v odkazano sobo. V glavi se mu je vrtilo, moči so ga zapuščale in v nekaki omotici se zvrne na posteljo.

Temna, gluha noč je ležala na belo Ljubljano, glavno mesto XXVI. jugoslovanske province. Janez Korene je pa spal kakor mrtev v svoji hotelski sobici. V sanjah je plaval preko neizmerne oceana, težko pričakujoč, da stopi po dolgih tridesetih letih prvič zopet na osvobodena slovenska tla. Že je hodil v sanjah po beli, samoslovenski Ljubljani, kjer so se še pred tridesetimi leti tako oblastno šopirili Nemci, prsa so se mu širila od ponosne samozvesti in v tej radosti trdno sklence položiti na oltar mlade domovine milijon dolarjev. Sto tisoč naj dobe šola in reveži v njegovem rojstnem Suhem Brdu, ostalo bo pa razdelil po nasvetu ljubljanskega župana med najvažnejše slovenske prosvetne in dobrodelne institucije. Že je videl, kako proslavlja vsa domovina požrtvovalnega ameriškega rojaka, kako spoštljivo pozornost vzbuja povsod, kjerkoli se prikaže in kako cenijo na njem zlasti to, da vkljub dolgoletni svoji odsotnosti ni ne zatajil in ne pozabil na svojo slovensko domovino, svoj slovenski jezik in svoje slovenske rojake, kako se veseli z njimi njihovega osvobodjenja. Mono-

tono je rezala ladja orjaške valove, Korene je pa slonel na krovu, ter sanjal, sanjal...

Naenkrat ga prebudi glas trobente. Hitro se predrami, solnce je stalo že visoko na nebu in on skoči k oknu. Po cesti je korakala dolga vrsta delavno oblečenih mož v strunih štiristopih, ob vsaki strani jih je pa spremljala vrsta žandarjev z nasajenimi bajoneti. Začuden Korene pokliče sobarico in jo vpraša, kaj pomeni ta čudni izprevid.

»I, kaj ne veste? To so delavci!«

»Kakšni delavci? Saj jih ženejo kot kake kaznjence!«

»Saj res, gospod, vi ste prišli iz Amerike, kaj ne, torej vam to ne bo znano. Veste, pri nas je urejeno vse zelo modro. Ker so bili delavci sami boljševidi, nekateri rdeči, drugi pa črni in ni bil pošten človek nikdar varen pred njimi, so jih organizirali po vojaško. Stanujejo skupno in skupno hodijo pod žandarmerijskim nadzorstvom tudi na delo. Prav jim je tako, saj včasih so imeli vedno preveč dela in vedno premalo plače. Pa tudi sedaj jim ni nič hudega. Na delo gredo šele ob šestih zjutraj ter delajo do opoldne, popoldne pa od trinajstih do devetnajstih. Hrano in obleko dobivajo v tovarni, vsako nedeljo popoldne so pa prosti in dobe še milijon dolarjev na roko, da si lahko privoščijo čašo pive. To je bila četa iz tovarne g. Praprotnikovića.«

Gospod Korene se med tem zopet dobro zave, spomni se dogodkov prejšnjega dne in se globoko zamisli. Ko se umije in preobleče, odide v pritličje, kjer je bila kavarna. Popije kavo nato pa zahteva časopisov.

Jetičen natakari položi predenj tri časopise tiskane s prečudnimi črkami, ki jih svoj živ dan še ni videl.

»Kaj je to? Tega vendar ne znam brati, dajte mi slovenskih časopisov!«

Prebledeli natakari ga obupno pogleda in šepetaje za božjo voljo prosi, naj ne govori slovensko, češ da sedi pri vsaki drugi mizi tajni policijski agent. Ker je že čul od hotelskega vratarja o tem amerikancu, ga zapušno pouči, da bi si morda od policijskega ravnatelja dobil izredno dovoljenje, da sme govoriti slovensko in da stane tako dovoljenje milijardo dolarjev. Dalje ga pouči, da so že tri leta prepovedani vsi časopisi, razen uradne »Orjune«, šaljivega lista »Jugoslovanskega nacizma« in »Jutra«. Latinske črke so bile nadomeščene že pred šestimi leti s cirilskimi, slovenski jezik pa prepovedan pred petimi in dekretirano mesto njega jugoslovansčina.

Da se izogne nadaljnim sitnostim, sklence oditi Korene nemudoma na policijsko ravnateljstvo po omenjeno dovoljenje za slovenski govor. Odpre torej listnico in pomoli natakariju dolarski bankovec. Ta ga spravi in našteje začudenemu amerikancu na mizo štiri bankovce po milijon dolarjev, sedem bankovcev po stotisoč dolarjev in enega za petdeset tisoč dolarjev.

»Čujte, saj ste se zmotili, dal sem vam samo en dolar.«

»Da, je že prav. Kurz dolarja je danes 5 milijonov dvestotisoč dolarjev, a pri nas zaokrožimo le na milijone. Kava s kruhom je dvesto in petdeset tisoč dolarjev in tu sem vam naštel štiri milijone sedemstopenetdeset tisoč, torej je prav.«

Korenetu se je kar bledlo pred očmi, zato ne odvrne ničesar, temveč se napoti naravnost na policijsko ravnateljstvo.

(Dalje prihodnjič.)

že kakih 40.000 hmeljskih sadik in enako je zasadilo tudi več posavskih in vižmarskih kmetov del svojih njiv s hmeljem. Rentabilnost hmeljarstva nam dokazuje najbolj izjava nekega kmeta, ki je rekel, da je dobil za hmelj 8 svojih 3000 sadik (na 3 oralih) navadno še enkrat več kot pa za pridelke z vsega svojega ostalega posestva, velikega nad 40 oralov.

Nemoralne medvojne razmere so to hmeljarstvo zopet uničile, toda skrajni čas je, da se zopet obnovi.

Druga taka industrijska rastlina je **sladkorna pesa**, za katero je baje posebno primerno ljubljansko barje, dalje ptujsko polje, Bela Krajina in še več drugih naših pokrajin. Pred vojno je bila v teku že obširna akcija, da zainteresira prizadete kmete za pridelovanje sladkorne pese, toda vojna je prekinila žal tudi to. Nujno potrebno bi bilo torej, da se ta akcija zopet obnovi, saj je danes morda še mnogo bolj potrebna, kot je bila pa pred vojno.

Stvar agrarnih strokovnjakov je, da izdelajo glede take »industrializacije« slovenskega kmetijstva še nadaljne načrte, naloge različnih kmetijskih strokovnih organizacij je pa, da začnejo v tem pogledu med kmečkim ljudstvom z najintenzivnejšo propagando. Velika naloga pa seveda čaka v tem pogledu tudi naše politike, ki morajo gledati, da čim prej prestopijo obzorje domačega cerkvenega zvonika ter zajamejo v svojih gospodarskih prizadevanjih vprašanje slovenskega kmetijstva v svoji celoti, ne pa samo trenutnih interesov te ali one župnije. To je danes življenske važnosti za ves slovenski narod.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Majeva številka »Pravice« bo izšla 1. maja 1923. Poskrbeli bomo, da jo bodo imeli vsi naročniki že 1. maja v rokah. Letošnje majsko slavlje izrabite najgorečnejše za širjenje »Pravice«, kateri pridobivate novih naročnikov!

Dr. I.

Protituberkulozni dispanzerji.

V boju proti jetiki vrše po vsem kulturnem svetu ogromni kos dela takozvani »protituberkulozni dispanzerji«. Ta institucija prihaja iz Francije in je bila s početka vzdrževana iz privatnih sredstev, pozneje pa jih je deloma prevzela država. Po vzgledu Francije so se začeli ustanavljati protituberkulozni dispanzerji tudi drugod, posebno v Nemčiji, kjer so v tem oziru država, občina in prosvetna karitativna društva naravnost tekmovala med seboj tako, da je bilo v teku enega desetletja doseženo lepo število 1300. Veliko večino dispanzerjev upravljajo in vzdržujejo občine.

Tudi v naši državi imamo protituberkulozne dispanzerje že skoraj po vseh večjih mestih, v Sloveniji prednjači Maribor. Nujno potrebno je, da se zanese ta ideja tudi v druge slovenske kraje in zato je na mestu, da nekoliko bližje pogledamo namen in ustroj te naprave.

Naloga protituberkuloznega dispanzerja je predvsem **zabraniti ali vsaj omejiti razširjanje jetike**. V ta namen poišče v edine po jetičarjih, ki se nahajajo v dotičnem okolišu, povprašuje pri oblasteh, pri bolniških blaginjah in privatno po hišah. V tem oziru ne dela razlike med revnim in bogatim, vse hoče imeti na svoji listi, ki tja spadajo. To je »kader«, iz katerega črpa. Le tedaj more dispanzer dobro in pravilno delovati, ako ima dober seznam jetičarjev. Zbira jih na sebe, to je daljša naloga dispanzerja: osebno ali pismeno povabi bolnika v svoje poslovalne prostore, kjer ga zdravnik - špecialist natančno preišče seveda brezplačno, ugotovi stanje njegove boleznosti ter mu svetuje, kaj in kako mora ravnati. Zdravila daje pa le v izjemnih slučajih. Poučuje bolnike v osebni in stanovanjski higijeni, podpore potrebnim pa tudi pomaga: posojuje postelje, da bi bolnik spal sam na svoji postelji, daje jedilno orodje, perilo, pluvalnike in razkuževalna sredstva, vse iz namena, da bi bolnik imel kolikor mogoče svoje stvari in bi se bacili jetike, ki jih bolnik izločuje, ne zanesli tudi na druge člane v družini. Preskrbuje tudi stanovanja, kjer vidi potrebo zato, kajti jetičar mora imeti kolikormogoče sam svojo sobo.

A ne samo to, velika in lepa je še naloga dispanzerja: Vzdržuje svoje oskrbovance po bolnicah, zdraviliščih, ob morju ali v gorskem zraku. Daje tečne hrane, otrokom mleko in tako dalje.

Dispanzerji so sploh središče vsega boja proti jetiki. Zlasti pouk ljudstva potom plakatov, brošur, predavanj itd. spada v njih delokrog. Dispanzer vodi zdravnik, kateremu pomagajo v to izvežbane dispanzerske sestre. Na teh sestrah visi pravzaprav vse delo v svojih podrobnostih.

Kakor je naloga velika, tako morajo biti tudi sredstva za izvrševanje te naloge precejšnja, ako se hoče doseči dobrih uspehov. In ravno v tej točki so danes zelo kritični časi.

Delavska zveza.

France Žužek:

MI.

Delavska zveza, njeni člani, zaupniki in mandatarji so v zadnjem silnem volivnem boju izvršili svojo dolžnost popolnoma. Potrebno je, da se to naglasi.

Centralistično - buržujsko časopisje bljuje tedaj na naše organizacije žveplo in ogenj pisoč, da smo obljubovali delovnemu ljudstvu koj po volitvah raj na zemlji, odpravo davkov, carin, vojaščin; sploh odpravo vsega, karkoli je v posrednji ali neposrednji zvezi z državo kot osebnostjo in s poedincem kot državljanom, kateri ima do svojega višjega družabnega organizma te ali one obveznosti.

Ta trditev slovenske centralistične buržuazije je zlobna laž, preračunjeno zapisana in namenoma dan za dnem ponavljana. V polemiko z ljudmi, katerim sta ljudstvo in država samo predmet brezvestnega izkoriščanja se ne bomo spuščali. Ako vkljub tem pišemo vrstice, storimo to zato, ker smatramo za stališče delavske zveze, ki bo restavrirana in reorganizirana vabila v svoje vrste vse, kateri se preživljajo pretežno od osebnega dela svojih rok in uma, s tehniško organizatoričnega vidika nujno potrebno.

Mi smo na sejah, zaupnih sestankih in na javnih shodih povedali slovenskemu delovnemu ljudstvu, da pomeni centralizem, pa naj bi bil magari še tako svobodoumen, za Slovence politično, kulturno, gospodarsko in socialno smrt, ker je umerjen samo po srbskem kopitu tako, da teh centralističnih copat Hrvatje obuti ne morejo, Slovence tišče na celi nogi. Bolgari pa se jim niti približati ne smejo. Brez pametnega medsebojnega sporazuma med Slovenci, Hrvati in Srbi in Bolgari pa ni Jugoslavije, marveč famozni SHS, ki ga je Radić leta 1918 popolnoma upravičeno nazval — rebus. Razmere same so dokazale, da pomeni SHS — Velešrbijo. A ta je manj kot Jugoslavija. Kdor hoče federativno (avtonomistično) Jugoslavijo, ki bi obsegala vse štiri jugoslovanske narode, ta in edino ta je pravi Jugoslovian in Slovan sploh. Kajti brez tega ne bomo nikdar prišli tako blizu Rusov, da bi si podali roke. Dokler pa naš severni kolos ne bo soodločeval na mednarodnem torišču, toliko časa bomo Slovenci in ne samo Jugoslovani to, kar je batumska nafta za evropske in amerikalne velekapitaliste: kolikor jim nese profita, toliko je vredna besede. — Iz teh razlogov smo se bili proti centralizmu in se bomo bili do konca.

Mi smo poudarili svojim ljudem, da davki, carina in druge dajatve same na sebi še niso tako silno težko zlo. Ali dejstvo, da iz teh ogromnih dohodkov država ne more plačati svojega uslužbenstva, da ne popravlja ne prometnih sredstev, da ne vzdržuje niti bolnic in ne podpira obče koristnih ustanov, da, to dejstvo je za nas tako važno, da smo zaklicali: **Kam naš denar gre.** To pa bomo vedeli najbolje tedaj, ko bomo imeli svojo blagajno — **doma.**

Mi smo svojim ljudem pojasnili, da utegne trajati boj za samostojno Slovenijo dogleden čas. Pozvali smo delovno ljudstvo, da stvari enotno fronto Slovenskega naroda in jo drži toliko časa, dokler bo potrebna. Slovenska buržuazija naj si kar nič ne dela prevelikih upov: Naši shodi niso bili goli volivni shodi: Mi smo ljudi z govori **vzgaljali** in jih pripravili na vse mogoče zapletljive v bodočnosti. Mi tudi vemo: Delovno ljudstvo bo fronto držalo!

Mi smo v Ljubljani n. pr. celo povedali, da je delovno ljudstvo na deželi enotno fronto že sklenilo. Povedali smo beli Ljubljanici, da zakonodajna avtonomija Slovenije ni več izključno **strankarska** zadeva SLS, marveč narodna zadeva celokupnega slovenskega naroda. In zato smo pozvali na ljubljanske volivne shode **vse** volivce brez razlike strank in mišljenja. In vse Ljubljančane smo pozvali, da pri volitvah dokažejo, da je Ljubljana resnično kulturno središče Slovenije. Če je Ljubljana pokazala delovnemu ljudstvu osla kakor neki bivši minister volivcem zijala, naj to pripíše sama sebi, buržujski centralisti pa naj se zahvalijo za svoj edini z Wranglovskimi glasovi priborjeni mandat izvestni ljubljanski politični organizaciji, ki niti tega ne ve, da je 2800 več kot 1800.

Mi vemo čisto natančno, kaj hočemo. Mi imamo svoje vrste prešte in se ne motimo niti za 20 glasov. Mi tudi vemo, v ledino je treba globlje zastaviti plug. Zato bomo te dni enkrat pozvali vse svoje ljudi, na organizacijsko delo. — To je za javnost, posebej pa še za prodano slovensko buržuazijo dovolj. Ko se bomo srečali na javnem torišču, jo bo naš nastop spet enkrat frapiral. In začudeno bodo spraševali: Kdo ste vi?

Mi pa jim bomo odgovorili: To smo mi! V ognju in boju smo preizkušeni mi! Lačni in žejni smo mi! Zato neizprosno boj za pravico, ki ga bijemo in ki ga bomo dobojevali — mi!

× × ×

Gospod bivši minister Pucelj je izmed sloveskin poslancev prvi dospel v Belgrad. Pravijo, da zato, ker so se v klubu SKS pojavile mahoma tri struje: Ena je za najstrožjo opozicijo proti vsaki vladi, druga sili v demokrate, a tretja v radikale. V političnih krogih prevladuje mnenje, da bo gospod Pucelj s svojo vplivno osebnostjo spore in nesoglasja poravnal tako, da bo klub njegove stranke nastopal v parlamentu enotno, kar je spričo še nedograjene kočevske železnice absolutno potrebno.

Pomemben vzdih. Ko je g. profesor Reisner sedel v kupe, da se odpelje v Belgrad, je vzdihnil: »No, da bi še pri prihodnjih volitvah mislili komunisti, da so v Ljubljani močnejši kot klerikalci!«

Čevlje kupujte z znamko »Peko« tovarn Peter Kozina & Ko., ker so ti priznani najboljši. Glavna zaloga Ljubljana Breg 20, na drobno Aleksandrova cesta 1.

LISTNICA UPRAVE.

Položnice smo priložili vsem onim cenjenim naročnikom, katerim je potekla naročnina aprila ali že preje in pa vsem onim, kateri list že krajši ali daljši čas prejemajo, pa naročnine še sploh niso poravnali. Prosim, da nam vsak takoj po prejemu položnice nakaže tekočo, kakor zamudno naročnino, da se mu pošiljanje lista ne ustavi. Kdor list prejema, pa nam istega ne vrne ali odpove, je dolžen naročnino poravnati. List je navezan izključno le na naročnino ter ga zato ne moremo nikomur brezplačno pošiljati.

Doma in po svetu.

Pravo aprilovo vreme imamo v naravi pa tudi v politiki. Najbolj jasno nam to spremenljivost kažejo naši dnevni časopisi. Naš parlament se je sešel v ponedeljek 16. aprila, si izvolil za predsednika radikalca Veleš-a, nato pa je prišla vladna izjava o odstopu, nakar se je parlament odgodil dotlej, da se sestavi nova vlada. Sedaj so se pričele demokratske spletke. Silili so v vlado. Porabljali so vsa sredstva in ne more se reči, da demokratski general Pribečević ne bi bil iznajdljiv glede sredstev. Posebno so izrabljali Radićev govor na nedeljski skupščini HRSS v Zagrebu. Tudi radikali so bili precej na nejasnem, kaj ukreniti. Imeli so sicer v rokah pogoje revizionističnega bloka, toda tisti v Zagrebu opisani in podpisani protest je obdržal Pašić pri sebi in ga noče pokazati. Da se odloči odločitev, je Pašić podal kralju ostavko celega kabineta. Vlada je imel težko nalogo spoznati se v zamotanih notranjepolitičnih razmerah. Sledile so avdijske raznih politikov in demokratov, ki so bili prvi zaslišani (zastopal jih je Davidović), so razglašali, da je edina rešitev iz krize nova koalicija (zveza) radikalcev in demokratov, kajti sicer država razpade, ker pade vidovdanska ustava. Pisali so, da oni, demokrate, sicer zelo zamerijo radikalcem, ker so jih bacnili od sebe decembra meseca in jih pri volitvah pošteno oslabili, da gredo težko z njimi zopet v zvezo, pa njim je država nad vse in za njo se žrtvujejo. Šlo jim je pa v resnici le za to, da zopet dobe vlado v roke, ker njim opozicija ne diši, ker so tudi videli, kako jim je škodovala že samo parmesečna opozicija. Živeti morejo samo, če so na vladi, to je vsa demokratska državotvornost. V javnosti je nekako potrdilo demokratsko mnenje dejstvo, da je kralj zaslišal malo skupino (9 poslancev) zemljoradnikov, dočim še ni bil k avdijski povabljen ne Korosec ne Spaho, Radića pa ni bilo v Belgrad in tudi ne njihovih poslancev. Že so demokrate izjavljali, da je njih sovlada gotova in za večjo korajžjo pisali o široki koaliciji z — 9 zemljoradniki. Toda koncem tedna si je kralj dal natanko poročati v enourni avdijski o stališču revizionistov, ki so že povedali, da zaenkrat najbolj odgovarja položaju, ako vlada radikalna stranka sama, ki naj pripravi sporazum s Hrvati in Slovenci ter revizijo ustave, posebno pa naj gleda, da odpravi korupcijo, nasilstvo in zboljša upravo, kar je pač edino mogoče z zboljšanjem gnotnega stanja uradništva. To radikalno vlado bi podpirali revizionisti. Taka vlada bi imela večino v parlamentu, bi mogla tudi hitro izvesti izboljšanje gnotnega položaja nameščencev, ker, če pridejo zopet demokrate v vlado, bo samo prerivanje v uradih in vleklji bodo zopet svoje stare garniture iz shramb in še bolj napolnili urade z nesposobnimi strankarji. Tako je res končno dobil Pašić nalogo za sestav vlade. Kako bo izvršil to nalogo, bomo videli ta teden.

Pri takih notranjih razmerah, tudi sedaj ni bilo časa, za zunanje politično delo, ki torej pretekli teden počiva. V **Lozani** se vrši nova **orientalska konferenca**, kjer se sedaj urede razmere v Prednji Aziji. Amerikanci so sklenili s Turki važne gospodarske pogodbe, Francozi izjavljajo, da ne podpišejo mirovnih pogodb s Turčijo, ako pristané pri tistih gospodarskih koncesijah amerikalancem. Zato bo v Lozani predvsem tudi zastopnik amerike tekmoval s svojimi evropskimi nasprotniki za izkoriščanje Prednje Azije. V **Romuniji** se vrše hudi politični boji proti centralistični ustavi. V **Rusiji** zboruje kongres komunistične stranke prvič brez Lenina, ki je hudo bolan. Gre za odobritev novega gospodarskega sistema v Rusiji, kjer vpeljavajo državni kapitalizem. Država vodi glavna podjetja, mnogo pa izroče po posebnih pogodbah tujim kapitalistom. **Nemčija** išče poti, da se iznebni zasedbe Poruhra. **Anglija** ponuja Franciji in Nemčiji svoje posredovanje, ako se hočete prijateljsko urediti reparacijsko vprašanje. Mnogo se govori in piše o svoti, ki naj jo plača Nemčija. V **Italiji** zanima javnost stališče ministrov laške ljudske stranke v vladi. Na velikem turinskem zborovanju je obveljalo stališče glavnega tajnika laške ljudske stranke Sturza, da ostane stranka popolnoma neodvisna, da se ne okloni fašizmu. Mussolini je to zelo zameril popolarom. Kaže se pa le, da si ne bo upal nastopiti proti ljudski stranki, ker tudi fašizem ni vsega mogočen.

dr. — p —

× × ×

GOSPODARSKI PREGLED.

Denarni trg. Na svetovnem denarnem trgu je vzbudilo veliko pozornost, ker se je vrednost švicarskega franka na svetovnem denarnem trgu nekoliko znižala. Merodajen za cenitev vrednosti denarja na celem svetu je zdaj ameriški dolar in ne več švicarski frank, dasi še vedno pri nas bankirji precenjujejo vrednost denarja po curških sodbah. Naš dinar je notiral v Curihi minuli teden 5.60 in je padel na 5.575—5.55 in se je koncem tedna zopet dvignil na 5.60. Dolar se je plačeval v Zagrebu minuli teden s 97.50 do 99—100 dinarjev, lira od 4.89—4.93, čehoslovaška krona od 29.3 do 29.95 din.

Kapitalizem in rdeči socializem v objemu.

Malo čudno se sliši gorenji naslov namreč: »Kapitalizem in rdeči socializem v objemu«, posebno zato, ker zadnji vedno poudarjajo, ter pribijajo po časopisih, shodih in agitaciji svoje razredno stališče ter nasprotstvo do kapitala. Za utemeljitev gorenjega povdarka naj služi naslednje:

V tovarni cementa v Zidanem mostu se je pred kratkim ustanovila naša organizacija, ki je pridobila takoj precejšnje število članov, ki so se oklenili krščansko socialno strokovne organizacije radi tega, ker pač v prejšnji organizaciji (socialistični) niso imeli tega, kar

bi potrebovali. Spoznali so, da tam ni mesta in tudi ne uspela zanje.

Ustanovitev krščansko socialne strokovne organizacije je pa seveda neprijetno dirnila nasprotnike in ravnateljstvo. Radi tega so se kot nasprotniki tako ravnateljstvo zakleli, da onemogočijo krščansko socialno strokovno organizacijo — že vejo zakaj.

Naše pokrajinsko tajništvo v Celju je takoj po ustanovitvi naznanilo ustanovitev skupine ravnateljstvu cementne tovarne pod števil. 115/23. z dne 24. marca 1923. Že dne 25. marca takoj drugi dan je ravnateljstvo izdalo razglas na delavstvo, da je imenovan dopis prejel in da tega ne vzame na znanje, ker smatra ustanovitev nove strokovne organizacije kot teror proti podjetju ter da ne prizna v tovarni nobene druge organizacije kot podružnico kemičnih delavcev in sorodnih strok na slovenskem ozemlju (soc. dem.) V razglasu je nadalje omenjalo, da zabranjujejo vsako agitacijo kot v tovarni, tako se je dalo razumeti v nadaljnjem odstavku, da tudi če se agitacija na splošno od strani zaupnikov ne ustavi, bo prisiljeno namreč ravnateljstvo ustaviti obrat. Zagrozilo je z odpustom.

Dne 26. marca 1923 je g. ravnatelj inž. Rozman Mihael poklical v pisarno tov. Stergaršek-a kot predsednika skupine ter ga opozoril, da ako se ne bo držal razglasa ravnateljstva, ga bo odpustil iz službe s pristavkom da nikdar ne bo pripoznal krščansko socialne strokovne organizacije, tudi ne ako jo oblast prizna. Istodobno je tov. Stergaršek prosil g. ravnatelja za imenik delavstva cementne tovarne v svrhu volitev obratnih zaupnikov (to pravico daje delavstvu zakon o zaščiti delavcev). G. ravnatelj pa je nato izjavil, da dokler bo en član soc. dem. organizacije v tovarni, ne prizna nikogar drugega, kot zaupnika imenovane organizacije.

Dne 27. marca je tov. Stergaršek nabil razglas pred tovarno s katerim se pozivlja člane naše organizacije, da se vzdrže agitacije med delom ter da se naj groženi od strani ravnateljstva ne boje, ter vsak poizkus terorja javijo odboru. Ravnatelj je dal razglas takoj sneti ter je poklical tov. Stergaršek -ka in ga takoj odpustil.

Sedaj bo vsakomur jasno postopanje ravnateljstva, kakor tudi naslov tega članka. Na splošno se v delavskem gibanju opaža in je dejstvo, da vsako podjetje smatra strokovno organizacijo kot nasprotje (to je čuti istotako naši organizaciji od naših podjetij). Da se pa v tem slučaju ravnateljstvo tako poteguje za soc. dem. strokovno organizacijo in še celo javno z razglasi, ter protipostavno mora pa biti že nekje gotov vzrok. Ne moremo si tolmačiti drugače kot, da se gre za gotove koncesije med organizacijo in podjetjem. Ravnateljstvo se bo moralo uživati v dvajseto stoletje, ker ne živimo v prvi polovici preteklega stoletja, ko je bilo vsako združevanje prepovedano — zato bomo po svojih močeh poskrbeli.

Delavstvo, ne samo naše temveč na splošno pa imej tu priliko spoznati delo nasprotnih organizacij ter sodi samo. Nasprotna organizacija pa naj pomni, da si s takim početjem ne bo ojačila vrst ter da je v to sramoto celemu delavskemu gibanju rečemo, da je njih geslo svoboda, enakost in bratstvo čisto navadna fraza.

Inserirajte v „PRAVICO“!

Dobra gospodinja skrbi,

da ima njena hiša pri najmanjših izdatkih vseeno snežnobelo perilo. Zato uporablja ona le MILO z znamko „GAZELA“.

KNJIGOVEZNICA, KARTONAŽA IN GALANTERIJA

MIROSLAV BIVIC

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 29

se priporoča slavnemu občinstvu ter p. n. tverkam za cenj. naročila vseh v to stroko spadajočih del. VELIKA ZALOGA ŠOLSKIH MAP, NOTEZOV IN BLOKOV. Cene nizke! Postrežba točna! Delo solidno!

Strokovna zveza tvorniškega delavstva.

Zidanimost. V nedeljo 22. IV. 1923 ob 2. uri pop. smo imeli pri nas sijajno uspehi shod tukajšnje skupine SZTD, ali boljše rečemo polomijo soc. demokratov! Slednji so namreč alarmirali svoje zadnje nedisciplinirane ostanke misleč, kako sijajno bodo razbili naše zborovanje. Med govorom tov. dr. Gosarja so neprestano izvajali medklince, kateri so jih pa pred vsem delavstvom tako osmešili, da so morali nazadnje brez vseh »živijo klicev« oditi. Korupcija, katere verni pristaši so bili skoraj vsi, vsaj tukaj v Zidanem mostu, jih je spravila ob zadnje zaupanje pri delavstvu. Zanimanje za našo organizacijo pa raste dnevno skokoma, delavstvo vidi v naši Strok. zvezi tov. del. brezdvomno več garancij za svoje naravne in zakonite pravice. Razni tajniki Osred. društva kem. del., so menda končno le uvideli, da jim je tu za vedno odklenkalo! Tovariši na delo, da uredimo razne nedostatke v naši skupini! M. S.

Strokovna zveza rudarjev.

Trbovlje. Na prvi seji novoizvoljenega odbora se je sklenilo, da bo imela naša skupina (SZR) vsak mesec člansko zborovanje. Prvo zborovanje bo dne 29. aprila 1923 ob 4. uri popoldne. Na tem sestanku se bo razpravljalo o našem indeksu ter o prošlavi 1. majnika. Vsak delavec naj se zaveda svojih dolžnosti in naj se udeležijo zborovanja.

Prevalje. Dne 8. t. m. so se vršile pri nas občinske volitve. Listi sta bili vloženi dve in sicer gospodarska (SLS) druga pa socialistična. — Skupina Strok. zveze rudarjev ima vsak mesec redne sestanke. Na teh sestankih se bo obravnavalo med drugim o dejanskem položaju delavstva in organizaciji. Tovariši! Ako si hočemo izboljšati svoje pravice, je naša dolžnost, da se mi teh sestankov udeležujemo in sicer vsi!

Fašisti snujejo strokovne organizacije.

Kakor znano, fašizem ne priznava socializma zase, ampak le pod nacionalistično firmo. Povsodi imajo fašisti poleg političnega tudi strokovnega tajnika. Za Goriško opravlja ta posel neki dr. Lenassi, ki je pridno na delu in je organiziral doslej strokovne zveze profesorjev in učiteljev, uslužbencev bolniške blagajne, zidarjev v Kojkem itd. Delo mu gre hitro od rok, kajti kdor noče zleteti iz službe ali z dela, mora v fašistično strokovno društvo. Seveda je pa namen fašističnih strokovnih organizacij ta, da preprečujejo vsako odločno gibanje delojemalcev in zlasti štrajke. Koliko časa bo italijansko delavstvo ta jarem nosilo, je drugo vprašanje.

Mednarodni socialistični kongres.

Organizacijski odbor mednarodnega socialističnega kongresa je zboroval od 4. do 6. aprila 1923. Sklenil je, da se bo pričel mednarodni socialistični kongres v Ham-

burgu dne 21. majnika 1923. Zboroval bo v strokovnem domu: Besenbinderhof št. 57. Trajal bo vsaj 6 dni. Predlagali bodo sledeči spored: 1. Imperialističen mir in naloge delavskega sloja. 2. Internacionalni boj proti internacionalni reakciji. 3. Akcija socialistične delavske stranke za osemurnik in internacionalna preosnova. 4. Organizacija internacionalnega proletariata.

Nacionalizem in socializem.

Italijanski fašizem bi se silno rad iznebil edinega resnega tekmeca na političnem poprišču: italijanske ljudske stranke. Dokazuje, da je ta stranka sedaj sploh nepotrebna, ker je on sam prevzel v svoj program njene temeljne misli: versko in socialistično. Toda voditelji ljudske stranke po pravici ugovarjajo, da je fašizem obe ti ideji osvojil le v toliko, v kolikor naj služita v dosegu njegovih ciljev ter je obe ponižal s tem, da ju je podredil nacionalizmu. To je zabloda. Ljudska stranka je bolj nego kdaj prej poklicana, da visoko dviga prapor vere in socializma in pazi, da ju nihče ne izkorišča v malenkostne politične svrhe. Kar tiče posebej fašistovskega socializma, je izjavil popolarski senator Crispolti, da je varstvo delavskih interesov zgolj z narodnega stališča nezadostno in negotovo. Delavca moramo smatrati za upravičenca tistih človeških pravic, ki jih priznava in pospešuje krščanstvo, ne pa samoljubni patriotizem. — Krajše in boljše se misel krščanskega socializma nasproti nacionalističnim geslom ne da utemeljiti.

Konec socialdemokratskega terorja v Avstriji.

Ko so se po prevratu v Avstriji polastili oblasti socialni demokrati, so začeli po obratih izvajati nad delavstvom najhujši teror. Kdor ni hotel pristopiti socialistični strokovni organizaciji, so ga enostavno postavili na cesto in ako se je podjetnik potegnil za prizadetega delavca, so socialisti ukazali štrajk. Sedaj v Avstriji polagoma mineva oblast socialne demokracije, ker je dr. Seipl s svojo vlado dokazal, da se da država voditi tudi brez marksistov, in sicer še boljše, nego z njimi. Delavstvo, ki se je le vsled terorja organiziralo pri socialistih, je začelo izstopati iz socialističnih organizacij. Tako je sredi marca tl. v podjetju Reithhoffers Söhne v Steyru naznanilo svoj izstop iz socialistične strokovne organizacije 200 delavcev. Socialdemokratsko delavstvo je nato izjavilo, da noče delati skupaj s krščanskimi socialci in stopilo v štrajk. Podjetje je odgovorilo s tem, da je obrat zaprlo. Začela so se pogajanja, tekom katerih so socialisti znižali svoje zahteve in vstrajali samo na tem, da se odpuste trije krščanskosocialni voditelji. Toda podjetje je tudi to odločno odklonilo in se pri tem sklicevalo na določbe zakona o obratnih svetih. Socialisti so se na to udali in šli lepo mirno na delo s krščanskosocialnimi tovariši vred. Tako se polagoma lomijo socialistični teror, ki je ravnotako malo prida kakor vsak drugi.

Zahtevajte „PRAVICO“ po vseh gostilnah in javnih lokalih, poseben še v industrijskih krajih!

Kupujte le pri tvrdkah, ki inserirajo v „PRAVICO“!

VALENTIN VOJSKA, PLESKAR IN LIČAR

Ljubljana, Cerkvena ulica št. 11

se priporoča slavnemu občinstvu za vsa v njegovo stroko spadajoča dela.

DELO SOLIDNO!

CENE ZMERNE!

Vaše blagorodje!

Kdor hoče imeti dobro slikarsko delo s pristnim blagom, naj se obrne na naslov

Fr. P. Starè, slikarski mojster
Ljubljana, Florijanska ulica.

Kavarna „Central“ LJUBLJANA, Sv. Petra nasip poleg zmajevega mostu se priporoča cenjenemu občinstvu za mnogobrojen obisk. Štefan Mikolič, kavarnar.

I. delavsko konsumno društvo v Ljubljani

ima bogato izbero manufakture, češke lončene posode, klobuke, vsakovrstno špecerijsko blago, v zadružni kleti na Kongresnem trgu števil. 2 dobro vino po nizki ceni.

Hranilne vloge članov obrestuje po 5%. Člani dobe 3% blagovni popust.

Pristopnina 10 kron, delež 100 kron.

Prijave sprejema pisarna na Kongresnem trgu št. 2 in vse zadružne prodajalne.

V Vašem interesu je, da postanete član, članica naše zadruga!